

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— A debreceni egyetem. A harmadik egyetemet sok helyen tervezgetik s még több helyen óhajtoznak utána, de csak Debrecenben csinálják úgy, hogy meg is legyen. A debreceni ref. főiskolán jogi és theologiai akadémiák vannak; ezekhez harmadiknak a filozófiai fakultást tervezik a tanárképzés szolgálatára. A főiskolán eddig is volt két katedra (filozófia és történelem) filozófiai címen, most annyire fejlődött a dolog, hogy a jövő iskolai évre 7 új tanszék rendszerezését tervezik, ú. m. 1. Magyar irodalom. 2. Class. filologia és összehasonlító nyelvészet. 3. *Neveléstan*. 4. Magyar történet. 5. Modern nyelv, 6. Archeologia és műrégészet (assyrologia), 7. Természettajz. Az a bizottság, a melyik az egyetem ügyeinek intézésére kiküldetett, ezek közül három tanszékre meghívásokat is javasol, ú. m. *Biró Lajost* a természettajzra, *Décsi Lajost* a magyar irodalomra és *Fiók Károlyt* a class. fil. és összehasonlító nyelvészetre. — Mivel — hál' istennek — a harmadik egyetemhez nem az embereink hiányosak, hanem a pénzünk, lássuk, hogyan állanak ebben a debreceniek. Az akadémia igazgató tanácsa összeállította a felállítandó filozófiai fakultás normális költségvetését, amelynek főbb adatai a következők: *

Személyi kiadások főösszege	136,190 kor.
Dologi kiadások főösszege	15,092 „
Összes kiadás	151,272 kor.
Fedezet: 1.050,881 korona alaptőke után	50,000 kor.
Debrecen város 200,000 kor. alapítványa után	10,000 „
Debreceni ref. egyh. alap. után	5,000 „
Az egyik meglévő tanszék beszámítva	5,000 „
Fedezet összege	70,000 kor.
Marad fedezetlen	81,282 „

A költségvetés 15 r. tanárra van számítva s ennek a költségnek nem egészen a fele van eddig fedezve. De azért ezzel a felényi státussal is meg akarják kezdeni a felállítást, egyelőre úgy, hogy csak a humaniorákra képeznének tanárokat, még pedig addig, amíg a fakultás nem lesz teljes, olyanformán, mint ahogy Pannonhalmán képeztetnek a bencés tanárok. A szervezés megkezdésével részint azért sietnek, mert az alapítványok egy része csak a fakultás megnyitával

* Az egész költségvetés közölve van a Debreceni Prot. Lap 1905. évf. 7. számában.

lesz esedékessé, részint pedig azért, mert az életbeléptetéstől buzdító hatást várnak a további adakozásokra. Ennek mutatkozik is a hatása; a Debr. Prot. Lap majdnem mindenik száma ad hírt újabb, több ezer koronás alapítványokról. Eddig főképp Debrecen és környéke adták össze az alapokat, most a mozgalom mindinkább terjed a Tiszántúl többi nagy városában. Országos gyűjtést is szerveznek. Újabban az evangélikusok kiválóbb képviselőit is belevonták a mozgalomba s megfelelően az egyetemet nem kizárólag reformátusnak tervezik, hanem általános protestáns jelleműnek. Legérdekesebb mozzanata azonban a gyűjtő akciónak *Csiky Lajos* akad. tanár terve, aki egy évre ki akar menni Amerikába, hogy az ottani protestánsok között gyűjtőn. Az ilyen akció nem szokatlan protestáns főiskoláink történetében, többnek van közülök az alapítványaiban Angliában és Hollandiában gyűjtött tőke még a múlt századokból. A *Csiky Lajos* merésznek látszó vállalkozása jól át van gondolva és eredménnyel biztat.

A fentebb említett normális költségvetés a rendes tanárok fizetését a következőkben irányozza elő: Alapfizetés 15 szolgálati éven alul 4800 kor., 15 éven felül 5400 kor. Lakáspénz 1200 és 840 kor. Korpótlék (5 vagy 10 évenként?) 800 kor. A 15 r. tanáron kívül két díjazott magántanárt vesz fel, rendkívüli tárgyak (modern nyelvek, egészségtan, rajz, ének stb.) tanárait és könyvtárnokot.

Óhajtjuk hazánk kulturája érdekében, hogy minél előbb megvalósuljon ez a harmadik egyetem, hogy aztán . . . a negyedik föllállítását sürgethessük.

★

— A tehetségesek iskolája. A közelmúltban egy német középiskolai tanár, Dr. Petzoldt, egy eszmét pendített meg, mely jöllehet első tekintetre felette tetszetős, már elvénél fogva is erősen szemben áll a nyilvános iskola rendeltetésével s azért nehogy szélesebb köröket esetleg nálunk is megtévesszen, helyreigazításra és cáfolatra szorul. S valóban ezeket a *Sonderschulen für hervorragend Befähigte*, melyekkel a berlini gimnáziumi tanárok egyesülete már néhány ülésen át foglalkozott és amelyről a lipcsei Teubner cégnél füzet jelent meg, főleg azért teszem szóvá, mert tartok tőle, hogy nálunk is akadhatnak olyanok, akik ezt a legújabb német pedagógiai csodabogarat mint holmi hatalmas s követésre méltó reformot hozzánk importálni megkísérelnék.

Az újfajta középiskola rendeltetését már elnevezése határozza meg: ha vannak külön iskolák gyenge-elméjűek, külön kisegítő osztályok szellemileg elmaradtak részére, miért ne lehessen sajátos szellemi tápintézeteket szervezni a tehetséges és lángelméjű diákok

részére?! — De hát akkor, teszem hozzá, miért nem kezdik mindjárt az ovodánál?

A pedagógus felfedező találmányát több tétellel okolja meg, így 1. a mai középiskola a tehetséges tanulók szellemi és erkölcsi rovására s a közügy hátrányára támogatja a közepes és gyenge tanulókat. 2. Ennek orvoslására legalkalmasabb a tehetségesek részére szervezendő külön iskola. 3. A különválasztás nem ütközik sem lélektani, sem pedagógiai nehézségekbe s nem zavarja a «közönséges» középiskola rendes tanmenetét.

Ezzel szemben én igenis azt vallom, hogy a tervezett újítás nem csupán számos tanügyi és szervezeti akadályba ütközik, ami kisebb baj, hanem ellenkezik a nevelésnek alapelveivel, a józan észszel és a nyilvános iskola rendeltetésével s azért az ilyen szellemi tenyésztés ellen már elvileg a pedagógia, a társadalom és az emberiség nevében tiltakozni kell. Szerintem az iskola vagy jó vagy rossz: amaz a legjobb módon közvetíti azokat az ismereteket, amelyekre összes tanulóinak szüksége van, fejleszti és erősíti *valamennyinek* szellemi, lelki és testi képességeit és arra törekszik, hogy *kivétel nélkül* önálló gondolkodásra képesítse. Minthogy pedig az iskola jórészt a tanítón fordul meg, a jó tanítónak első kötelessége ugyancsak az, hogy lehetőleg egyénileg oktasson és neveljen, erre pedig a kisebb létszám többet ér a világ valamennyi Sonderschulejánál. A jó iskolában a jó tanár vezetése mellett a gyengébbek támogatása nem eshetik a tehetségesebbek rovására, akikkel pedig a tanárok rendszerint kelletnél többet foglalkoznak, mert ez utóbbiak segítők lesznek a tanárnak, aki e mellett meg tudja találni a módját annak is, hogy a kiváló kisebbség szellemi érdekeit külön istápolja s ezek egymásra amúgy is buzdítólag hatnak. Különben mi sem állja útját annak s a törvény is gondoskodott róla, hogy ezek a kivételek két osztályt véggezhesenek egy évben. Én legalább elég hosszú tanári pályámon még nem tudok rá esetet, hogy akár csak egy zseni is eltörpült vagy elpusztult volna, amiért kevésbé tehetségesekkel egyazon iskolába járt. Ugyanezt bizonyítja a kulturtörténelem is és a nagy férfiaknak az a gazdag sora, amely a régi időknek állítólag rossz iskoláiból kikerült.

Negatív eredményre jutunk akkor is, ha a tervezett újítást magasabb szempontból mérlegeljük. Mert ha úgy tesszük fel a kérdést, hogy mi üdvösebb a nemzeti kultúra és a népek javára: a kiválóságok erőszakos tenyésztése, avagy a nemzet zömének lehető egyenletes kiképzése, a válasz nem lehet kétséges, nem is tekintve azt, hogy ama hyperintellektualis tenyésztés feltételei felette kétségesek mind az elméletben, mind a gyakorlatban. S vajjon gondoltak-e arra, hogy

az ilyen korai különválás a középtehetségűek túlnyomó zömére erkölcsileg is károsan fog visszahatni s az erőszakos elkülönítés majdan társadalmi téren is megbosszulja magát!

A gyakorlatban még egyéb nehézségek is fel fognak merülni. Vajjon ki hivatott és képes a szellemi kiváltság és a szorgalom kétes határvonalat mindig pontosan megállapítani? mi történjék abban a gyakori esetben, amikor a tanuló csupán 1—2 tárgyban mutat különös tehetséget, a többiekben pedig a rendesen alul marad? mi akkor, ha ez a tehetség vagy szorgalom egyik évről a másikra változik, vagyis tévedésünk utólag nyilvánvalóvá lesz? milyen külön tantervet módszert és tanárokat fognak ezekben a külön iskolákban alkalmazni?

Joggal és kíváncsian kérdezhetjük, hogy a praktikus amerikaiak, akik a kiváltság érvényesülése elé a világért sem gördítenek akadályokat, milyen módszert követnek a tanulók többrendbeli kategóriájának együttes oktatása tekintetében? Valóságos pedagógiai Kolumbusz tojás ez: a középiskola legelső osztályától kezdve, amennyire csak lehet, korlátozzák a kötelező tantárgyakat s heti óraszámukat, de tág teret nyitnak a szabadon választható tantárgyaknak, melyekben a szellemi erő felesleges bő kielégítést nyerhet. Ezt az *elective systemt* nem ártana nálunk is fontolóra venni, főleg most, amikor a középiskolát, értsd a tanítóságot állítják ismét oda a tanulók túlterhelésének és a tanulás eredménytelenségének bűnbakjául az egész társadalom szemeláttára.

A dolog egyébiránt még csak nem is egészen új. Tudtommal Németországban már régebben tettek kísérletet a *Sonderschulen* intézményével az elemi iskolában, még pedig úgy, hogy ugyanazon osztály tanulóit két: egy gyengébb és egy erősebb csoportra osztották s mindegyiket külön (délelőtt vagy délután) tanították. Ennek esetleg még van némi jogosultsága. De az elemi iskolán túl minden iskolánemnek megvan a maga rendeltetése, a melyhez képest a tanuló anyaggal szemben bizonyos minimális követeléseket is szabhat. S ha a szülők ezek előtt erőszakosan elzárkóznak, az iskolának kötelessége és joga, hogy az oda nem való elemeket alacsonyabb nivójú iskolákba tereljék, a hol könnyebben fognak boldogulni. A «hervorragend befähigt» tanulókkal még külön is vesződni, egészen felesleges munka, ha csak nem olyan értelemben, hogy egyoldalúságukat kissé fékezzük s őket a kevésbé kedvelt disciplinákban is talpra állítsuk.

A szóban forgó legújabb reformmal tehát jó lesz végleg leszámolni. Az egész azt a benyomást kelti bennünk, mintha valami dél-amerikai pedagógiai exaltádó eszelte volna ki, pedig ime egy józan (?) német Schulmeister agyából toppant elő.

kf.

— Szünidei fürdőkonviktusok. Márciusi számunk 160. lapján közölt tudósítás kiegészítéséül illetékes helyről a következőkről értesítenek. A folyó nyári szünidőben, július havában Csizen és Bártfa helyett a Poprád-Felkával szomszédos kies fekvésű *Virágvölgyön* lesznek konviktusok, melyekben a tanulók napi három koronáért teljes ellátást kapnak tanári és orvosi felügyelet alatt. Eddig Csizre 15, Virágvölgyre 16 tanuló jelentkezett, de remélhető, hogy ez a szám az idény közeledtével még nőni fog, amiért a bizottság a jelentkezés határidejét május 15-ig kiterjesztette. A konviktusi alapra sok középiskolában gyűjtést is rendeztek, mely már eddig 800 koronát eredményezett. Így azután remélhető, hogy ennek az alapnak kamataiból idővel vagyontalan tanulók segélyeztetni fognak. További jelentkezések a részvételt biztosító 20 korona előleggel együtt *Kemény Ferenc* igazgatóhoz, a konviktusi bizottság elnökéhez küldendőek (VI., Bulyovszky-utca 26.).

HAZAI IRODALOM.

Pædagogiai dolgozatok. Írta *Schneller István*. II. k. Németországii tanulmányút a gyakorlati tanárképzés ügyében. Budapest, Hornyánszky. 1905. 624. lap.

Kik elmélyedve és jóakarattal olvastuk Schneller pædagogiai dolgozatainak első kötetét, örömmel vettük kezünkbe az öt év után megjelent eme második, vaskos kötetet.

Ideálokban hívó tudás, nemzeti érzés, becsületes gondolkodás, erkölcsi mivoltunknak érvényre emelése: azok az eszmék, melyek Schneller írásának színt, melegséget és erőt adnak. Sokáig olvastam e könyvet s érdeklődésemet az a jóleső érzés elégítette ki, melyet mindannyiszor érzünk, amidőn előkelő, szellemileg és erkölcsileg finom társaságból távozzunk. Az ő meggyőző, lelkes előadása kiválóan elmemozdító és szinte szuggeráló módon követeli, hogy a személyiségben, az *ethiráll egyéniségben* rejlik a nevelés ereje és célja egyaránt.

Rendszerének ez a vezető gondolata, mely azonban *Herbarttól* eltérőleg nem a képzeteken épül fel, hanem amaz inponderabiléken, melyet az erkölcsi személyiség sugároz ki, melynek alapja, ereje, a keresztyén *szeretemben* gyökerező hit. Csak ez a hatás, az ilyen nevelés váltja valóra a földön Isten országának, a szeretet végtelen birodalmának képét, melynek szervező és vezető elve Krisztus isteni személyében lépett be az emberiség történetébe, a nemzetek nevelésébe.

Az erkölcsiség elve mellett vezető szerepet tulajdonít a *nemzeti*